

ГЛАСНИК ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА САНУ LXIII (3)

BULLETIN OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA LXIII (3)

UDC 39(05)

ISSN 0350-0861

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA

BULLETIN
OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY
LXIII
No. 3

Editor in chief:
Dragana Radojičić

Editors:
Miroslava Lukić Krstanović
Petko Hristov

International editorial board:
Radost Ivanova, Elephterios Alexakis, Jana Pospíšilová, Karl Kaser, Gabriela Kiliánová
Milica Bakić-Hayden, Ingrid Slavec-Gradišnik, Marina Martynova, Fernando Diego Del
Vecchio, Kjell Magnusson, Tatiana Podolinská, Peter Finke, Ana Dragojlović

Editorial board:
Gojko Subotić, Sofija Miloradović, Jelena Čvorović, Srđan Radović,
Aleksandra Pavićević, Lada Stevanović, Ildiko Erdei, Jelena Jovanović, Mladena
Prelić, Biljana Sikimić, Jadranka Đorđević Crnobrnja, Sanja Zlatanović

The reviewers:
Vojislav Stanovčić, Mirjana Morokvašić, Gordana Blagojević, Dragana Antonijević,
Danica Šantić, Duško Petrović, Uršula Lipovec Čebbron, Mirjana Bobić

Secretary:
Marija Đokić

Accepted for publication by the reference of academician Vojislav Stanovčić,
at meeting of the Department of Social Sciences SASA November 17th 2015

BELGRADE 2015

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ

ГЛАСНИК

ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА

LXIII

свеска 3

Главни и одговорни уредник:
Драгана Радојичић

Уредници:
Мирослава Лукић Крстановић
Петко Христов

Међународни уређивачки одбор:
Радост Иванова, Елефтериос Алексакис, Јана Поспишилова, Карл Касер, Габриела Килианова, Милица Бакић-Хејден, Ингрид Славец-Градишник, Марина Мартино-ва, Фернандо Диего Дел Векио, Шел Магнусон, Татиана Подолинска, Петер Финке, Ана Драгојловић

Уређивачки одбор:
Гојко Суботић, Софија Милорадовић, Јелена Чворовић, Срђан Радовић, Александра Павићевић, Лада Стевановић, Илдико Erdei, Јелена Јовановић, Младена Прелић, Биљана Сикимић, Јадранка Ђорђевић Црнобрња, Сања Златановић

Рецензентски тим:
Војислав Становчић, Мирјана Мороквашић, Гордана Благојевић, Драгана Антонијевић, Даница Шантић, Душко Петровић, Уршула Липовец Чеброн, Мирјана Бобић

Секретар уредништва:
Марија Ђокић

Примљено на седници Одељења друштвених наука САНУ одржаној 17. новембра 2015. године, на основу реферата академика Војислава Становчића

БЕОГРАД 2015.

Издавач:
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011–2636–804
eisanu@ei.sanu.ac.rs
www.etno-institut.co.rs

Рецензент:
академик Војислав Становчић

Лектор:
Ивана Башић

Превод:
Јелена Чворовић
аутори текстова

Дизајн корица:
Горан Витановић

Техничка припрема и штампа:
Академска издања, Београд

Тираж:
500 примерака

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

Часопис Гласник Етнографског института САНУ индексиран је у: DOAJ (Directory of Open Access Journals); SCIndeks (Српски цитатни индекс); Ulrich's Periodicals Directory; ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities), NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Services)

The Bulletin of Institute of Ethnography SASA is indexed in: DOAJ (Directory of Open Access Journals); SCIndeks (Srpski citatni indeks); Ulrich's Periodicals Directory; ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities), NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Services)

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

39(05)

Гласник Етнографског института = Bulletin of the Institute of Ethnography / главни и одговорни уредник Драгана Радојичић. – Књ. 1, бр 1/2 (1952) – Београд : Етнографски институт САНУ (Кнез Михаилова 36/IV), 1952 – (Београд : Академска издања). – 24 cm

Полугодишње

ISSN 0350-0861 = Гласник Етнографског института

COBISS. SR-ID 15882242

Садржај Summary

Истраживање миграција Research of Migrations

Мирослава Лукић Крстановић, <i>Интердисциплинарни дијалог о проучавању миграција. Овде и сада – свет</i>	507
Miroslava Lukić Krstanović, <i>Interdisciplinary Dialogue on Migration Studies. Here and Now –Worldwide</i>	511
Ана Крастева, <i>Mobile Balkans: Temporality, Types, Trends</i>	515
Ана Крастева, <i>Мобилност на Балкану: привременост, врсте, трендови</i>	536
Сања Златановић, <i>Методолошки и епистемолошки изазови истраживања коетничких миграција на послератном терену</i>	537
Sanja Zlatanović, <i>Methodological and Epistemological Challenges of Researching Co-Ethnic Migrations in a Post-War Area</i>	550
Петко Христов, <i>The Balkan “Gurbet / Pečalbarstvo” – Past and Present</i>	551
Петко Христов, <i>Балкански “гурбети / печалбарство” у прошлости и садашњости</i>	563
Јадранка Ђорђевић Црнобрња, <i>„И до Исланда су стигли“ – економска и политичка миграција Горанаца из Горе</i>	565
Jadranka Đorđević Crnobrnja, <i>“And they Reached Iceland” – Economic and Political Migration of Gorani from Gora</i>	579
Мирјана Павловић, <i>Миграција становништва са територије Србије у Турску у историјској перспективи. Проблеми концепције истраживања</i>	581
Mirjana Pavlović, <i>The Migration of Population from the Territory of Serbia to Turkey in a Historical Perspective</i>	593
Милина Ивановић Баришић, <i>Миграције село – град у другој половини 20. века у Србији</i>	595
Milina Ivanović Barišić, <i>Rural – Urban Migration in the Second Half of the 20th Century in Serbia</i>	608
Гордана Благојевић, <i>Повратак у Србију: животне приче ремиграната из САД од почетка 21. века до данас</i>	609
Gordana Blagojević, <i>Back to Serbia: Life Stories of the Remigrants from the United States since the Beginning of the 21st Century to the Present</i>	622
	503

- Marta Stojić Mitrović, Ela Meh, *The Reproduction of Borders and the Contagiousness of Illegalisation: A Case of a Belgrade Youth Hostel* 623
- Марта Стојић Митровић, Ела Мех, *Репродуковање граница и заразност илегализације: пример београдског хостела* 639

Научна критика и полемика
Discussion and Polemics

- Марта Стојић Митровић, *Првих десет година развоја сустава азила у Хрватској (с освртом на суставе азила у регији)* 641
- Уршула Липовец Чеброн, *Антрополошко истраживање у Крњачи, Боговађи и Бањи Ковиљачи* 643
- Сања Златановић, *Социјална култура у огледалу материјалне. Нове књиге Института за етнологију Словачке академије наука (I)* 645
- Соња Жакула, *Међународна летња школа и конференција "Keep it simple, make it fast!" Crossing borders of underground music scenes* 651

- eds.), 17–36. Wien: Institut für Europäische Ethnologie der Universität & Bratislava: Ústav etnológie SAV.
- Luković, M. 2013. Peter Slavkovský, Slovenský roľník (pramene k štúdiu spôsobu života) [prikaz] *Glasnik EI SANU LXI/2*: 198–203.
- Prelić, M. 2013. Peter Slavkovský, Slovenská etnografia (kompendium dejín vedného odboru). [prikaz] *Glasnik EI SANU LXI/2*: 196–198.
- Slavkovský, P. 2012. *Slovenská etnografia (kompendium dejín vedného odboru)*. Bratislava: Veda vydavateľstvo SAV & Ústav etnológie SAV.
- Slavkovský, P. 2013. *Slovenský roľník (pramene k štúdiu spôsobu života)*, Bratislava: Veda vydavateľstvo SAV & Ústav etnológie SAV.
- Stoličná, R. 1991. *Jedlá a nápoje našich predkov*. Bratislava: Veda.
- Stoličná, R. 2000. *Tradičná strava Slovenska (Prírodné, historické, etnokulinárne, náboženské a sociálne aspekty)*. Bratislava: Veda.
- Stoličná, R. 2001. *Kuchyňa našich predkov*. Bratislava: Veda.
- Stoličná, R. 2004. *Jedlo ako kľúč ku kultúre*. Martin: VMS.

Сања Златановић

Међународна летња школа и конференција *Keep it simple, make it fast!* Crossing borders of underground music scenes

13.7. – 17.7. 2015. године, Порто, Португал

У периоду између 13. и 17. јула 2015. године, присуствовала сам летњој школи (13–15) и другој годишњој међународној конференцији (15–17) под називом *Keep it simple, make it fast! Crossing borders of underground music scenes* (у даљем тексту KISMIF), у организацији Факултета уметности и хуманистичких дисциплина Универзитета у Порту у Португалу. Поред летње школе и конференције, догађај су пратиле и бројне изложбе, промоције књига и концерти, као и организована дружења учесника у клубовима у Порту. Основна тема конференције је било изучавање андерграунд музичких сцена широм света, а учесници – њих преко две стотине – који су долазили са 6 континената, учинили су да цео догађај заиста има интернационални карактер. Званични језици догађаја су били португалски и енглески, с тим да је већина учесника говорила енглеским језиком. Поред учесника – махом докторанада, али и етаблираних стручњака из најразличитијих области друштвених и хуманистичких дисциплина – конференцији су присуствовала и нека од највећих имена студија културе данас, на челу са британским теоретичарем медија Диком Хебдицом (Dick Hebdige), чија је књига *Subculture: the meaning of style*, објављена 1979. године (у српскохрватском преводу је објављена као *Potkultura: značenje stila* већ 1980.), започела изучавање поткултура и популарне музике у друштвеним наукама и хуманистичким дисциплинама. Иако данас теоријски превазиђена, ова књига је

одиграла важну улогу у етаблирању студија културе, а за потписницу ових редова имала је и сентименталну вредност, јер је била прва заиста теоријски поткована, *научна* књига у којој је неко писао о панку. Ова сентиментална димензија *Поткултуре* је провејавала како кроз Хебдицово предавање на конференцији, тако и кроз потоњи јавни интервју са аутором. У том духу, након интервјуа, колеге и колегинице из Шпаније, Ирске, Америке, Немачке, Израела и ја смо разговарали са Хебдицом и направили неколико заједничких фотографија. Иако помало желим да се похвалим јер је за мене фотографија са Диком Хебдицом у равни са фотографијама са члановима панк бендова које волим или сам волела у младости (а Хебдиц је заиста рок звезда у свом пољу), ову ситуацију заправо помињем јер је умногоме парадигматична за атмосферу и уопште, читав доживљај конференције.

Наиме, KISMIF 2015 – летња школа и конференција – била је значајан догађај по свим мерилима - од броја предавача, учесника и паралелних сесија, богатства проpratних садржаја, разноврсности приступа изучавању андерграунд музичких сцена (било је антрополога, социолога, музиколога, етномузиколога, теоретичара културе, историчара, политиколога, али и музичара и других уметника), преко разноврсности музичких жанрова и истраживачких локација, до нових истраживачких питања, тема за размишљање, као и дискусија које су презентације и предавања покретали. Заиста се могло догодити да читав догађај делује застрашујуће и отуђујуће, или пак да упадне у академски шаблон излагача који причају сами себи и не слушају једни друге. Ово, међутим, никако није био случај. Огроман део заслуге припада организаторима, посебно др Паули Гуери (Paula Guerra) са Института за социологију Факултета уметности и хуманистичких дисциплина Универзитета у Порту и Грифит центра за културолошка истраживања, и координаторки пројекта КИСМИФ и др Ендију Бенету (Andy Bennett) са Одељења за хуманистичке дисциплине, Грифит центра за културолошка истраживања са Грифит универзитета у Аустралији. Организација догађаја је заиста била беспрекорна, али не и хладно ригидна. Било је кашњења и „пробијања“ термина, смеха, шале и ситних грешака. Иако у највећој мери научна и професионална, конференција је заиста попримила фестивалски дух у најбољем могућем смислу. Други део заслуге за сјајну атмосферу, као и за енергичне дискусије које су се често из конференцијских сала преносиле у двориште, али бивале и теме за разговор приликом неформалних вечерњих дружења, могао би се поделити равномерно учеснике и предаваче, али и на саму основну тему конференције – андерграунд музичке сцене. Наиме, поред тога што су врхунски стручњаци у својим областима, велики број излагача и гостујућих предавача били су и актери или активни учесници својих локалних андерграунд, DIY (Do It Yourself, тј. „уради сам/а“) музичких сцена, било као музичари у бендовима, аутори фанзина или организатори концерата и других независних културних догађаја, људи повезани истински глобалним мрежама познанстава, пријатељстава и афинитета према истим бендовима, музици и начину живота. У том смислу, као нека врста незваничне а свеобухватне дебате која се водила у оквиру различитих панела и предавања, профилисала се, условно речено, тензија између *учесника* и *посматрача*, или можда *практичара* и *теоретичара*. Кошља су се тако најчешће укрштала око перцепције DIY-а као етике, филозофије и начина живота коју имају теоретичари и истраживачи, који су уједно и актери независних сцена, и с друге стране, перцепције DIY-а

теоретичара и истраживача који ствари посматрају „одозго“ и „са стране“. У ретроспективи, чини ми се да је ова, у сржи антрополошка дебата, која се водила око епистемолошке валидности знања стечених посматрањем са учествовањем, насупрот знања стечених посматрањем и теоретисањем, заправо била један од најпродуктивнијих и интелектуално најизазовнијих аспеката KISMIF 2015. Друга слична, свепожимајућа дебата тичала се дефиниције панка, или шире поткултуре у теоријском смислу. Иако KISMIF 2015 није била конференција само о панку, највећи број предавања и излагања се, заправо, на неки начин (до)тицао панка, те је панк постао згодна метафора за разговор о ширим теоријским импликацијама критике идеје поткултуре какву даје Хебдиц, и њених теоријских наследница. Ово питање је остало отворено, али је размишљање и дискусија о могућим одговорима на њега већ покренуло расправу и (бар) једну неформалну е-маил дискусиону групу, састављену од неколицине излагача и предавача са конференције. Све у свему, сучељавање *академаца* (од енглеског *academics*, које реферира како на постдипломце тако и на етаблиране стручњаке, универзитетске професоре, научнике и упосленике у високом образовању) *који се баве истраживањем панка* и, с друге стране, *панкера који су академици* показало се као изврсна стратегија за иницирање нових критичких промишљања и преиспитивање старих теоријских позиција у истраживању андерграунд музичких сцена. Са које год стране да су долазили, међутим, и предавачи и излагачи су били приступачни, отворени за разговор, сарадњу и критику, и сви су, осим сувог академског, користили и живи жаргон андерграунда, што је заиста допринело осећању присности и отвореног дијалога о темама за које се видело да су блиске свим учесницима.

Једина замерка коју бих упутила организаторима, а уједно и замерка која се могла чути још за време трајања целог догађаја, тиче се организације летње школе. Реч је о томе да је концепт летње школе био нејасно дефинисан, а сама школа организована као мини-конференција, са кратким излагањима и кратким временом за дискусију. Као и ја, и други учесници су очекивали интерактивнији приступ, више дискусије и заједничке радионице које би учесницима омогућиле да преиспитају и побољшају своја излагања, истраживања и идеје. Но, ове године је летња школа први пут организована (док је прва конференција одржана прошле године), тако да не чуди да су први кораци били несигурни, а нема сумње да ће идеје и примедбе које су учесници формулисали заједно са неким од модератора панела бити узете у обзир приликом евентуалне организације летње школе наредних година.

Од пленарних предавања којима сам на конференцији присуствовала – поред наступа (а заиста се радило о мултимедијалном наступу) Дика Хебдица под називом *After shock: the legacy of punk* издвојила бих неколико оних која су ми се највише допала и која су (бар у мојој перцепцији) отворила најзанимљивије теме за дискусију. Најпре, предавање др Роса Хенфлера (Ross Haenfler) са Универзитета у држави Мисисипи, под називом *'Hom just boys' fun?': Music, subcultures and the Changing Meanings of Manhood*, које се тичало маскулинитета и перформативности мушкости и идентитета у оквиру андерграунд музичких сцена, а посебно панк сцене. Потом предавање Франсоаа Рибака (François Ribac) са Универзитета у Дижону у Француској, под називом *Is DIY a punk invention?*, Ово предавање је покренуло живу дискусију и умногоме поставило основу за даље расправе о ДИЈУ-у на конференцији. Затим предавање др Алистера Гордона (Alastair Gordon) са Лестер де Монфор универзитета у Уједињеном Краљвству (и

из бендова *Geriatric unit* и *Endless grunning skulls*), под називом *The Spectralutues od 2015 UK DIY punk: the quest for the authentuc punk artefact*, које се тицало материјалне културе и концептуализације аутентичности артефаката у оквиру DIY панк сцене. Као илустрацију за своје предавање, др Гордон је користио сопствену колекцију од 45 различитих издања – или истих издања на којима су претходни власници направили некакве естетске интервенције – синглице „Reality Asylum“/“Shaved Women“ енглеске групе CRASS. Последње предавање које бих издвојила одржао је последњег дана конференције др Пол Ходкинсон (Paul Hodkinson) са Одељења за социологију Универзитета у Сарију у УК, а носило је назив *Harassment, Hate Crime and Subcultural Identities* и тицало се начина на које припадници готик поткултуре у Британији излазе на крај са различитим облицима вербалног и физичког насиља са којима се сусрећу у свакодневном животу због тога како изгледају.

Када је реч о излагањима на конференцији и летњој школи, готово сва којима сам присуствовала (укупно око 60) била су врхунског квалитета (не могу да судим о неколицини која су била на португалском), али бих посебно издвојила излагање Ејлин Хоган (Eileen Hogan) са Института за популарну музику при Универзитету у Ливерпулу УК, под називом *The mixed 'economy of favours': Theorising social relations in a post-crisis music scene*, у коме је било речи о размени услуга и својеврсном „потлачу“ услуга у којем учествују актери музичке сцене у Корку, у Републици Ирској, у времену економске кризе и недостатка новца. Потом излагање Симонеа Тосонија (Simone Tosoni) са Католичког универзитета Светог Срца у Италији, под називом *'Not real punx, but Kindred Creatures (Creature Simili)': the enactment of post-punk in Milan*, о тензијама између панкера и готичара у Милану раних осамдесетих, кроз призму делатности италијанске групе СССР. Такође бих издвојила и излагање Тање Велти (Tanja Wälty) са Института за интердисциплинарне студије Латинске Америке при Слободном универзитету у Берлину, под називом *¡Sirenas al ataque! Punk women in Mexico city*, у коме је било речи о преплитању расе, класе и рода и женском искуству панка у Мексико ситију.

Додала бих и да је моје излагање под називом *The separation of scene and state: the balkanization of the Belgrade punk scene in the wake of the wars in Yugoslavia* наишло на одличан пријем публике и створило услове за продуктивну расправу о тзв. „маргиналним сценама“, односно о панк сценама које нису лоциране у Британији, Америци или већим европским државама, а настајале су и постоје у различитим друштвено-економским и политичким контекстима. У формирању „критичне масе“ истраживања маргиналних сцена учествовала сам са колегом Данилом Трбојевићем, студентом докторских студија на Одељењу за ентологију и антропологију Филозофског факултета у Београду (чије је излагање *Tales from the Belgrade pit: performance, identity, communication and violence at underground concerts* такође имало запажен успех), као и са колегама из Чешке, Словачке, Македоније, Словеније и различитих земаља Африке и Латинске Америке.

Све у свему, KISMIF 2015 конференција је била изузетан догађај, који прети да постане кључно место окупљања истраживача популарне музике у друштвеним наукама и хуманистичким дисциплинама на глобалном нивоу. Присна и фестивалска атмосфера је, сем што је рушила баријере међу

андерграунд музичким сценама широм света, успела и да, ако не поруши, а оно бар начне баријере између академског света и живљеног искуства актера андерграунд музичких сцена. Сјајни панели, предавања и дискусије, као и неформалне расправе и умрежавање научника који су пратили догађај, на потписницу ових редова су оставили јак утисак. Ентузијазам са којим су организатори и учесници приступили задатку је завидан, али и заразан, а питања која су покренута и дискусије које су отворене одзвањаће, сигурна сам, још дуго у студијама популарне музике.

Соња Жакула